

Membaye e la mar

© 2006, Audrey Blancard e Grandir www.editionsgrandir.fr pel tèxt.

© 2006, Vincent Gravé e Grandir per las ilustracions sus linòleum trabalhat amb de gojas.

© 2006, C.R.D.P. de l'acadèmia de Montpelhièr per l'edicion en occitan.

Un album publicat amb l'ajuda de la Region Lengadòc-Rosselhon.

Adaptacion a l'occitan : Clara Torreilles e Gèli Arbousset, 2006.

I. La presentacion

1. lo títol : « Membaye e la mar »	5. lo format : 20 x 20 cm
2. l'autor : Audrey Blancard e Grandir www.editionsgrandir.fr pel tèxt paregut tanben en francés jol títol « Membaye et la mer » en 2006.	6. la data de parucion : setembre de 2006 per las doas versions (en occitan e en francés).
3. l'illustrator : Vincent Gravé e Grandir per las ilustracions	7. la colleccion :
4. l'ostal d'edicion : Grandir www.editionsgrandir.fr Amb l'ajuda del CRDP de l'acadèmia de Montpelhièr per	8. la revirada : Clara Torreilles e Gèli Arbousset, en 2006.

l'edicion en occitan.
Un album publicat amb l'ajuda de la Region Lengadòc-
Rosselhon.

II. Lo resumit de l'album

Prene la mar es pas jamai sens consequéncia.

Qual sap se tornarà al vilatge un jorn Membaye ?

Daissar la familha, traucar l'ocean, causir l'exilh : quinas son las rasons que lo butan a s'embarcar.

S'esmarra benlèu ?

E que trobarà al cap del camin ? La solesa, lo freg... probable.

Membaye lo sabèm coratjós e amistós, lo sabèm desgordit tanben.

III. Literatura

1. los mots-claus

Africa	lo viatge	los rescontres
Euròpa	lo batèu, lo paquebòt,	l'autre
las migracions	lo pòrt	la diferéncia
l'emigracion / l'immigracion	l'ocean	la diversitat de las culturas
		los escambis

2. l'atge ? cicle 3, collègi... classas bilingüas.

3. los luòcs

La geografia es un element important del raconte. Ne fa sa complexitat.

Membaye trabalha sus un paquebòt, entre Africa e Euròpa, mas l'itinerari es lineari.

Membaye viu en Còsta d'Evòri... benlèu pròche del pòrt de Tabó... dins un vilatge (« podèm tornar a Tabó », primièra illustracion).

Lo pòrt de Punta-Negra (al Còngo-Brazzaville) es citat coma l'endrech ont cargan lo batèu abans de partir cap a Euròpa.

Lo pòrt d'Abidjan (Còsta d'Evòri) es evocat coma un autre luòc d'escala.

Lo pòrt del Havre es lo primièr pòrt europèu ont lo naviri s'arrèsta per descargar (pagina 17).

Dunquèra enfin. Es la destinacion del paquebòt (p. 20). Es lo luòc del rescontre de Membaye e dels enfants tanben.

4. los simbòls

La mar, l'aucèl, lo viatge son « d'actors » de l'istòria que son pas estats integrats al raconte a l'azard. L'essencial es de menar los escolans pauc a cha pauc a sasir la complexitat dels tèxtes literaris que ne dison mai que çò que semblan dire.

5. l'inter-iconicitat

Per d'unes, lo darrièr imatge (de Membaye que beu lo cafè) remandarà a la tradicion iconografica coloniala de la representacion de l'African. D'autres diràn que l'illustrator es estat abarrit benlèu al Banania. Cadun i vei çò que correspond a sa cultura, a sas referéncias.

6. la mesa en imatges e las interaccions amb lo tèxt

a. la redondància : Un album dels imatges realistas, doncas plan interessant pel regent que causís de menar la classa a descriure... e tot fasent lor dona lo lexic util, al bon moment... lo de l'urgéncia de dire çò qu'òm compren.

b. la complementaritat :

Los imatges son tanben precioses que ne dison mai que lo tèxt. Suffís d'agachar la primièra illustracion de l'album p. 5 : tres plans, primièr plan Membaye e la bicicleta, lo rèire plan = lo vilatge, los arbres. Lo tèxt permet de saber que Membaye se'n va... l'illustracion ditz lo mond que daissa en s'embarcar.

p. 9 : L'amistat entre Membaye e Mariama bâ la coneissèm pel tèxt. Son mai que de fraires. Comprenèm plan qu'ajuda a endurar la penibilitat del trabalh. Dins la cala, malgrat la manca de confort, malgrat l'escuresina, pendent lo viatge se sostenon, discutisson, rison, cantan e pican de las mans. De còps fan a las cartas tota la nuèch.

Lo colomb, plan curiós, (p. 19) es ja un indici que lo naviri ven d'acostar a Dunquèrca. Lo tèxt evòca ja lo retorn mas sens dire que las mèrças son estadas liuradas.

c. lo tèxt – imatge : p. 17 : Abidjan, Le Havre son pas citats dins lo tèxt de l'album... mas son presents dins l'imatge e nos entresenhan sus l'itinerari. Un bon mejan per seguir lo batèu amb una carta.

Que sián al servici de l'apropriacion de la lenga 2 per la descripcion e l'interaccion amb lo regent o que nos ajuden a una compreneson fina fina de l'istòria... las illustracions participan de la bastison de sens.

7. la transversalitat dels aprendissatges :

a. Un album per abordar lo programa d'Istòria en cicle III :

Coma gaireben totas las nacions europèas, a la fin del sègle XIX e a la debuta del sègle XX, França pren pè en Africa. Es lo temps de la corsa a la colonizacion ! Còngo-Brazzaville (del temps de la colonizacion portava lo nom de *Moyen-Congo* fasiá partida de l'AEF, Africa equatoriala francesa) e Còsta d'Evòri (aparteniá ela a l'AOF, Africa occidentala francesa) citats dins l'album devenguèron franceses. Los espacis colonizats son de territòris bèls, d'espacis ont las companhias posan de riquesas formidablas. Son organizats per rendre mai aisida l'exportacion de las matèrias primièras cap a Euròpa. La vila de Punta-Negra es estada fondada en aquela epòca (1921) per jogar lo ròtle de terminus al camin de fèrre entre Brazzaville e l'Ocean Atlantic, en rason de la posicion strategica de sa baia.

Lo jornalista francés Albert Londres faguèt dins son libre « Terre d'Ébène » lo rendut compte sens complasença de la construccion d'aquel camin de fèrre, « la maquina ». Foguèt una denonciacion dels biaisses de far de las companhias encargadas de mesa en òbra de la politica coloniala francesa en Africa.

Lo prèmi Albert-Londres es un prèmi que se remet totjorn cada an a un jornalista per la qualitat de son trabalh d'investigacion.

« J'ai vu construire des chemins de fer, on rencontrait du matériel sur les chantiers. Ici que du nègre !

Le nègre remplaçait la machine, le camion, la grue; pourquoi pas l'explosif aussi ?

Pour porter les barils de ciment de cent trois kilos « Les Batignolles » n'avaient pour tout matériel qu'un bâton et la tête de deux nègres ! [...]

J'arrivai au sentier de fer. La glaise était une terre anthropométrique ; on n'y voyait que des empreintes de doigts de pied. Là, trois cents nègres des Batignolles frappaient des rochers à coups de marteau. C'était la grande hurle. Des capitas transmettaient des ordres idiots avec fureur [...] le tout scandé des ordinaires : « Allez ! Saras, allez ! » [...] Les capitas et les miliciens tapaient sur les Saras à tour de bras. Et les Saras, comme par réflexe, tapaient alors sur les rochers ! [...] Les Saras me regardaient avec des yeux de chiens souffrants comme si je leur apportais de l'huile pour adoucir les brûlures de leur dos ! [...] Épuisés, maltraités par les capitas, loin de toute surveillance européenne, blessés, amaigris, désolés, les nègres mouraient en masse. [...]

C'était la grande fonte des nègres ! [...]

D'Ouessou sur la Sanga, cent soixante quatorze hommes furent mis en route. Quatre-vingt arrivèrent à Brazzaville, soixante-neuf sur le chantier. Trois mois après, il en restait trente-six.» Il fallait à nouveau recruter des hommes pour « la machine ». Les hommes fuient les villages visités par les recruteurs. Des villages entiers sont punis. « Il faut accepter le sacrifice de six à huit mille hommes, disait M. Antonetti, ou renoncer au chemin de fer. Le sacrifice fut plus considérable. A ce jour, cependant, il ne dépasse pas dix-sept mille. Et il ne nous reste que trois cents kilomètres de voie ferrée à construire ! »

Plus loin, Albert Londres écrit : *« Je pensais qu'entre octobre 1926 et décembre 1927, trente mille Noirs avaient traversé Brazzaville « pour la machine » et que l'on n'en rencontrait que mille sept cents entre le fleuve et l'océan ! »*

b. Un album per abordar lo programa de Geografia pel cycle III : l'espaci mondial (l'itineraï de membaye), lo comerci (las relacions entre los païses, los noses, los axes), los escambis (çò transportat pel naviri), los òmes en camin (las migracions, l'immigracion).

Los luòcs	
Lo punt de partença	Tabó (Còsta d'Evòri) : lo nom d'aquela vila portuària es citada dins lo tèxt a la pagina 16.
Una escala	Punta-Negra es lo pòrt del Còngo-Brazzaville, p. 14.
Una altra escala	Abidjan, la capitala de Còsta d'Evòri es suggerida per l'illustracion de la pagina 17.
Una altra escala	Le Havre (França), p. 17 tanben.
La destinacion	Dunkerque (França), p. 20 es la destinacion finala del batèu de Membaye.
Las mèrças = los fluses, la quantitat, las matèrias escambiadas	
Evocadas dins lo tèxt	<i>Café, cacao, los arbres</i>
Las mèrças conegudas	<i>Los arbres : las empresas sovent europencas explèitan de milierats d'ectaras d'arbres en Africa : de palmiers per l'òli, d'evèas...</i>
Lo malhum	
D'ont ? la logistica	<i>Les ports (point de départ, les escales, la destination)</i>
Per quina destination ? cap a...	<i>Les chemins de fer vers les ports = à la fois un vecteur de désenclavement des régions de l'intérieur du continent et un maillon de la chaîne de transport et de logistique.</i>
Cossí ?	<i>Les navires (porte-conteneurs, rouliers, polyvalents et grumiers), dont plus de la moitié en propre ou affrétés à long terme, sur ses lignes régulières entre l'Europe et l'Afrique de l'Ouest.</i>
Qual ?	<i>Des filiales de grands groupes, des armateurs internationaux.</i>

c. Un album per balhar a totes los escolans una cultura artistica rica

Las Arts Visualas an pas la plaça que meritan a l'escòla. Los Programas de l'escòla fan pas referéncias a las òbras autras que las òbras europèas. Pasmens los òmes « que menan aquelas mèrças en Euròpa » an tanben una cultura. Lo continent es grandàs, las culturas diversas. De mai, sabèm tanben l'influéncia d'aquelas culturas suls artistas europèus (P. Picasso, les Cubistes, G. Braque...).

Un regent sensibilizat a la riquesa que constituís la diversitat de las culturas podrà presentar d'òbras vengudas d'Africa (e d'autres continents), desconegudas o famosas, mas qu'an la particularitat de far partida del patrimòni mondial... qu'apartenon a totes. Una sortida (vertadièra o virtuala) al musèu se podriá organizar : lo musèu del Cai Branly a Paris prepausarà lèu en servici educatiu. Dispausam ja d'un catalòg. L'internet serà d'un brave secors. www.quaibranly.fr

IV. Prene lenga amb l'occitan

1. las particularitats del tèxt

a. lo lexic de l'albom ; lo tèma...	b. las foncions lengatgièras	c. las foncions lengatgièras caracteristicas

		<p>- Las interjeccions De veire : Florian Vernet, « <i>Diccionari gramatical de l'occitan modèrne</i> », Interjeccions, p. 218-220.</p>
--	--	--

Gilles Arbousset, octobre de 2006.
gilles.arbousset@montpellier.iufm.fr